

Posvátné háje

Uctívání stromů je starší než křesťanství. První záznamy o kultech stromů pocházejí ze starověku. Věštkyňe v řecké Dodóně předpovídaly budoucnost ze šumění listů dubu.

Lidé odedávna vysazují stromy, které je pak mohou přežít o celá staletí. Je to způsob, jak zanechat památku dalším generacím. Rodové stromy, stromy vysazované na paměť významných událostí a stromy na hranicích pozemků jsou milníky v čase a prostoru. Mnoho stromů vysadili rolníci roku 1848 na oslavu konce roboty, řada stromů po celé republice připomíná vznik republiky v roce 1918.

Keltové trestali kácení

O životě starých Keltů v českých zemích máme jen kusé informace. Stromy měly ve složitém systému jejich víry zvláštní místo. **Keltové uctivali hlavně duby a některé další stromy označovali jako náčelnické.** Ty požívaly zvláštní ochrany, jejich kácení se krutě trestalo. Keltský druidský horoskop přiřazuje k datu narození určitý druh stromu. Osud člověka a jeho povahové vlastnosti určovali podle stromu, který byl jeho znamením.

foto: Jan Losenický

Dub v Praze v Roztylech na pozemku, kterému hrozí zastavění

Stromy a obrození

V době národního obrození byly mohutné stromy spojovány s velikány českých dějin. Z té doby pocházejí duby Jana Žižky a Jana Ámose Komenského rostoucí po celé zemi. Tehdy také vznikla pověst o lípě pod vrchem Ostaš, na kterou Křížáci věšeli za vlasy pochytané husitské ženy. Dodnes prý můžete na kůře jejich větví nalézt chomáče vlasů.

foto: Jan Losenický

Husitská lípa pod vrchem Ostaš u Žďáru nad Metují připomíná událost z roku 1421, kdy katolické vojsko povraždilo husitské obyvatelstvo. Obvod jejího kmene měří 490 cm.

Posvátné háje Slovanů

V době, kdy se v Čechách začaly usazovat první skupinky Slovanů, pokrýval téměř celé území neprostupný hvozd. Převažovaly v něm listnaté stromy, zejména buky a habry, na zemi tlely padlé kmene. Les dával zvěř a plody, ale také představoval nebezpečí. Není divu, že k němu naši předkové cítili hluboký respekt, přesto, že ho klučili, aby získali prostor pro primitivní zemědělství. Některé části pralesa uctivali jako posvátné háje, kde platilo právo azylu, a konaly se soudy.

foto: Pavel Kyzlík, Česká lesnická společnost

Památný dub v Čejkovicích na Benešovsku, jehož obvod kmene dosahuje 723 cm

Okrašlovací spolky

Především estetický význam zeleně v obcích byl smyslem výsadby stromů prováděné okrašlovacími spolky za první republiky. Byla to první u nás působící dobrovolná sdružení zabývající se ochranou přírody. Během více než sta let existence vysadily spolky nespočet dřevin – včetně převážně části dnes staletých stromů.

foto: Jan Losenický

Lípa malolistá u krčínského hřbitova v Novém Městě nad Metují

Křesťanští panovníci háje pálili

Zlom nastal s příchodem křesťanství. **Roku 1092 nechal kníže Břetislav II. posvátné háje - svatobory - vykácet a vypálit.** Na jejich místě často vznikaly kostely a kláštery, čímž posvátnost místa přetrvávala. Část tradic uctívání stromů se přesto zachovala ve formě místních názvů, lidových zvyků, pohádek a písní.

foto: Pavel Kyzlík, Česká lesnická společnost

Památná borovice u kaple sv. Jana Křtitele u obce Maková na Příbramsku

Zákon na ochranu stromů

Od roku 1992 platí zákon na ochranu přírody a krajiny, který chrání také stromy. Podle zákona je zakázáno stromy bezdůvodně kácet a poškozovat. Kácení je možné jen na základě povolení, které vydávají úřady. Za porušení zákona nebo ničení zeleně může viník dostat pokutu nebo být i trestně stíhán.

foto: Jan Losenický

Žižkovu lípu v Krčíně vzpomíná ve svých pamětech Alois Jirásek. Lípu mu ukazoval jeho otec při cestě na trh do Dobrušky

5 Co víte o stromech?

- které dva státy mají na své vlajce strom nebo nějakou jeho část?
- vyjmenujte pět obcí, které mají ve svém názvu jméno nějakého stromu
- znáte nějaký strom vysazený na připomínku významné události?

Zachraňme stromy!

Více informací:
www.stromy.arnika.org

Ministerstvo životního prostředí České republiky

Tuto výstavu podpořil grant Islandu, Lichtenštejska a Norska v rámci Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu prostřednictvím Nadace rozvoje občanské společnosti a Ministerstvo životního prostředí ČR. Dárci neodpovídají za obsah výstavy.